

*Тернопільський національний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України*

Видавнича група «Наукові перспективи»

*Всеукраїнська Асамблея докторів наук з
державного управління*

Християнська академія педагогічних наук України

«Суспільство та національні інтереси»

№ 11(19) 2025

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group "Scientific Prospects"

*All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public
Administration*

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

«Society and national interests»

№ 11(19) 2025

Kyiv – 2025

“Суспільство та національні інтереси”: журнал. 2025. № 11(19) 2025. С. 883.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України # 920 від 26.06.2024 журнал включений до Переліку наукових фахових видань України, категорія “Б”, спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки; 281 Публічне управління та адміністрування

Рекомендований до друку Президією Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління (Протокол від № 2/11-25, від 04.11.2025)

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання, Асоціації науковців України, Інституту освіти Азербайджанської Республіки

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів освітніх, гуманітарних наук, громадського здоров'я, публічного управління та адміністрування з метою їх впровадження у сучасний освітній простір

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible та до міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Теренда Наталія Олександрівна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)

Члени редакції журналу серії «Громадське здоров'я»:

- **Іншакова Ганна Вадимівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
- **Керецман Анжеліка Олексіївна** – кандидат медичних наук, доцент, завідувачка кафедри соціальної медицини та гігієни медичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
- **Ковальська Оксана Романівна** - кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Далини Галицької (Львів, Україна)
- **Корилюк Неоніла Іванівна** – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
- **Нагорна Антоніна Максимівна** - доктор медичних наук, професор, член-кореспондент НАМН України, лабораторія епідеміологічних досліджень, профпатології та моніторингу професійного здоров'я ДУ «Інститут медицини праці імені Ю. І. Кундієва НАМНУ» (Київ, Україна)
- **Панчишин Наталія Ярославівна** - кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
- **Сатурська Ганна Степанівна** - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
- **Трущенко Людмила Вікторівна** - доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
- **Шульгай Аркадій Гаврилович** - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Освіта/Педагогіка»

Povozyniuk O.O. <i>STRUCTURAL, CRITERIAL, AND LEVEL CHARACTERISTICS OF FUTURE SAPPERS' READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY</i>	15
Sviatskyi V.V., Shmelov V.M. <i>ADAPTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN SECURITY DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATION UNDER MARTIAL LAW</i>	26
Tonkonoh I.V., Katerusha O.V. <i>OPERATIONAL BUSINESS PROCESSES OF THE RESTAURANT "ODZAKHURI": ANALYSIS AND INNOVATION PROGRAM</i>	38
Tonkonoh I.V. <i>TEACHER TRAINING IN POLTAVA PROVINCE IN THE 19TH – EARLY 20TH CENTURY: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL DIMENSIONS</i>	45
Афанасьєв А.О. <i>МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ЯК ФАХІВЦІВ З КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ</i>	53
Баштова О.Г., Безпалий С.М., Штома В.Д., Кличков А.О., Мазур І.М., Шевченко М.О. <i>МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: ВИМОГИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ</i>	64
Брюховецька І.В., Прокоф'єв Є.Г., Тригуб А.Ю. <i>ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ</i>	81
Гончаренко О.М. <i>ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ І ТЕХНОЛОГІЙ</i>	92

Цибульська С.М.

*РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ
НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ*

449

Юрченко А.О., Демєнтьєв Є.А., Семеніхіна О.В.

*СУЧАСНИЙ ВЕБДИЗАЙН КРИЗЬ ПРИЗМУ КОРИСТУВАЦЬКОГО ДОСВІДУ
ТА ДОСТУПНОСТІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД*

462

СЕРІЯ «Публічне управління та адміністрування»

Karamyshev D., Deviatkina N.

*CONCEPTUAL APPROACHES AND INTERNATIONAL STANDARDS FOR
PUBLIC-ADMINISTRATIVE REGULATION OF PROCESSES IN THE
HEALTHCARE SYSTEM OF UKRAINE*

473

Kolisnichenko N.M.

*INFORMATION AND COMMUNICATION POLICY OF COMMUNITIES IN
PROJECT AND INVESTMENT ACTIVITIES UNDER CONDITIONS OF
DECENTRALIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC
ADMINISTRATION*

484

Svysiuk O.V., Biloshytska Z.A., Haidai I.O., Kukharonok S.S.

*MEDIA LITERACY AS A FACTOR OF NATIONAL RESISTANCE TO
INFORMATION AGGRESSION*

496

Береза Н.Р., Крицький Р.А.

*КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕ-
ГРАЦІЇ УКРАЇНИ*

509

Бондарчук Н.В., Сиченко В.В., Браженко А.С.

*МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИБОРУ АЛЬТЕРНАТИВ У ПРОЦЕСІ
ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ*

521

Вербицький І.В., Новосядлий В.Г.

*ВЗАЄМОДІЯ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ОРГАНАМИ ДЕР-
ЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО
СТАНУ*

532

УДК 378.046-021.68:001

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11\(19\)-449-461](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11(19)-449-461)

Цибульська Світлана Михайлівна аспірантка кафедри освітології та психолого-педагогічних наук, старший викладач Інституту післядипломної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-5935-3351>

РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті висвітлено результати історико-педагогічних студій з наукової проблеми розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні у науковому дискурсі 90-х рр. XX – 20-х рр. XXI століття. Розкрито вплив наукової думки на обґрунтування сутності внутрішніх і зовнішніх зв'язків на поступ післядипломної педагогічної освіти в єдності її складових: мети, організаційного та змістово-технологічного забезпечення в різні історичні відрізки часу. Теоретичний аналіз розкриття різних аспектів розвитку післядипломної педагогічної освіти в науковому дискурсі дав змогу узагальнити теоретичну основу досліджуваного феномену. На основі узагальнення наукових підходів українських дослідників визначено концептуальні орієнтири розвитку галузі. Простежено динаміку становлення та розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у хронологічних межах двох періодів (1991–2005) – період трансформацій завдань і змісту та організації післядипломної педагогічної освіти в умовах переходу від знанневої до особистісно орієнтованої парадигми, (2006–2024) – період модернізації системи післядипломної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції. Уточнено наукові ідеї, які трансформувались у післядипломній педагогічній освіті в умовах зміни освітніх парадигм від інституційної нормативно-знанневої до особистісно орієнтованої на засадах компетентнісного й аксіологічного підходів. Післядипломна педагогічна освіта функціонує як відкрите освітнє середовище, спрямоване на розвиток творчого потенціалу, професійної мобільності та професійної культури педагога. Результати дослідження становитимуть наукове підґрунтя для подальшого дослідження особливостей розвитку післядипломної освіти в Україні на інноваційних засадах.

Ключові слова: науковий дискурс, післядипломна педагогічна освіта, освітні парадигми, підвищення кваліфікації, педагогічні компетентності, професійний розвиток, самовдосконалення.

Tsybulska Svitlana Mykhailivna postgraduate student of the Department of Educational Sciences and Psychological and Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Institute of Postgraduate Education Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-5935-3351>

DEVELOPMENT OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

Abstract. The article highlights the results of historical and pedagogical studies on the scientific problem of the development of postgraduate pedagogical education in Ukraine in the scientific discourse of the 1990s. XX – 20th century. 21st century. The influence of scientific thought on the substantiation of the essence of internal and external links on the progress of postgraduate pedagogical education in the unity of its components: the purpose, organisational and content-technology support in different historical periods is revealed. Theoretical analysis of the various aspects of the development of postgraduate pedagogical education in the scientific discourse made it possible to summarise the theoretical basis of the studied phenomenon. Based on the synthesis of scientific approaches of Ukrainian researchers, the conceptual orientation of the development of the field has been determined. The dynamics of the establishment and development of the system of professional development of pedagogical staff were traced within the chronological limits of two periods: the period of transformation of the tasks, content and organisation of postgraduate pedagogical education in the context of the transition from a knowledge-based to a personalised approach (1991–2005); and the period of modernisation of the system of postgraduate pedagogical education in the context of European integration (2006–2024). The scientific ideas that have been transformed in postgraduate pedagogical education in the context of changing educational paradigms, from institutional normative-knowledge-based to personalised, based on competence- and axiological approaches, have been clarified. After-graduate pedagogical education functions as an open educational environment, aimed at developing the creative potential, professional mobility and professional culture of the teacher. The results of the study will provide a scientific basis for further research into the development of postgraduate education in Ukraine on innovative principles.

Keywords: scientific discourse, postgraduate pedagogical education, educational paradigms, professional development, self-improvement, pedagogical competencies.

Постановка проблеми. Історико-педагогічні студії з окресленої в статті наукової проблеми дають змогу осмислити вплив педагогічних надбань учених і педагогів-практиків на якісний розвиток післядипломної педагогічної освіти в Україні в хронологічних межах 90-х рр. XX–20-х рр. XXI століття. Цих років в царині післядипломної педагогічної освіти зроблено значний поступ у її якісному вдосконаленні у I період трансформацій завдань і змісту та організації післядипломної педагогічної освіти в умовах переходу від знаннєвої до особистісно орієнтованої парадигми (1991– 2005); II період модернізації системи післядипломної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції (2006 – 2024)

У сучасному науковому дискурсі накопичено продуктивні ідеї, концепції, опис продуктивних практик, що характеризують особливості розвитку післядип-

II(19)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

ломної педагогічної освіти, організаційних форм і змістово-технологічного забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Узагальнення наукових здобутків учених і перспективного педагогічного досвіду, відпрацьованого педагогами в галузі післядипломної педагогічної освіти в окреслених територіальних і хронологічних межах дає змогу глибше зрозуміти її роль і функції у забезпеченні фахового зростання педагогів. За результатами теоретичного аналізу з'ясовано випереджувальний розвиток наукових ідей і концепцій розвитку післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації педагогів в умовах переходу від нормативно-знаннєвої до особистісно орієнтованої парадигми освіти та деяке відставання нормативно-правового підґрунтя від потреб суспільства; пріоритет розкриття ефективних освітніх практик, що були характерні в роки першого періоду(1991–2006). У науковому дискурсі другого періоду (2007–2024) першорядним є висвітлення стратегій професійної підготовки педагогів в контексті євроінтеграції та освітніх змін, ідей про особистісно-професійний розвиток педагогів, саморозвиток, що ґрунтується на глибокому усвідомленні власної життєвої траєкторії, професійного покликання та прагненні до самовдосконалення, організаційних моделей професійного розвитку.

Нині Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка реалізує завдання щодо забезпечення якісного професійного розвитку педагогів на різних етапах: від визначення життєвих і професійних цілей і мотивів – до досягнення результату. Тяглість цього процесу ґрунтується на рефлексії власних можливостей, співвіднесенні особистісних якостей із вимогами педагогічної діяльності та усвідомленні індивідуального сенсу професії в контексті сучасних суспільних викликів і освітніх змін.

Попередній досвід, накопичений у системі післядипломної педагогічної освіти, відіграє провідну роль у поступі освітньої галузі та подальшому вдосконаленні професійної підготовки педагогічних кадрів. Осмислення досягнень та аналіз помилок допомагає узагальнити кращі практики, створити результативні моделі підвищення кваліфікації, впроваджувати інноваційні підходи до освіти дорослих. Використання наукових надбань українських учених і практиків сприятиме підвищенню якості післядипломної педагогічної освіти, розвитку професійних компетентностей і формуванню готовності вчителя до безперервного самовдосконалення в умовах динамічних освітніх змін.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У працях українських учених окреслено основні напрями розвитку та модернізації системи післядипломної педагогічної освіти, визначено її вплив на якість освітнього процесу, підготовку педагогів нової формації та формування професійної культури сучасного вчителя. Зокрема розвиток системи підготовки вчителів досліджували В. Гладуш [3], С. Крисюк [9], В. Олійник [16], Н. Петрошук [17]; питання підвищення кваліфікації розглядали В. Протасова [19], Т. Сорочан [22]; оновлення системи

підвищення кваліфікації педагогічних працівників є предметом дослідження науковців Н. Ничкало [13], І. Титаренко [23], Т. Ціпан [24]. Аналіз проблеми професійного розвитку педагогів у системі післядипломної освіти засвідчує актуальність цього напрямку наукових пошуків в історико-освітньому контексті становлення та розвитку післядипломної педагогічної освіти в структурі системи освіти незалежної України.

Мета статті — за результатами історико-педагогічних студій з'ясувати та узагальнити сутнісні особливості висвітлення різних аспектів розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні (1991–2024) у сучасному науковому дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Простежити динаміку розвитку післядипломної педагогічної освіти, осмислити надбання галузі та оцінити значення змін мети, організаційних форм, змістово-технологічного забезпечення дає змогу аналіз цих аспектів у сучасному науковому дискурсі. Ми розглядаємо окреслену в статті проблематику в контексті розробленої авторської періодизації, відповідно до обґрунтованих періодів – I період - 1991 – 2005; II період - 2006 – 2024.

1991–2005 рр. - період трансформацій завдань і змісту та організації післядипломної педагогічної освіти в умовах переходу від знаннєвої до особистісно орієнтованої парадигми; 2006–2024 - період модернізації системи післядипломної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції. У перебігу історичних відрізків часу, що віднесено до двох періодів розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, схарактеризовано вплив педагогічної думки на вдосконалення та модернізацію післядипломної педагогічної освіти.

Початок 1990-х років ознаменувався для України поступом нового історичного буття, що докорінно вплинуло на всі сфери життя держави та віддзеркалило прагнення суспільства до національно-культурного відродження у сув'язі з кращими європейськими та світовими досягненнями в усіх галузях, зокрема і в освіті. Провідну роль у здійсненні цих намірів мала відіграти післядипломна педагогічна освіта як осередок формування нової плеяди педагогічних працівників з високим рівнем професійної самореалізації, інтелектуальним та духовним потенціалом.

Знаковою подією цих років стала публікація монографії науковців Центрального інституту удосконалення вчителів (ЦІУВ) Міністерства освіти України «Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів» [18] Робота була певним підсумком науково-педагогічної діяльності закладу впродовж 1974-1990 рр. Колектив авторів (В. Бондар, І. Жерносек, М. Красовицький, С. Крисюк, Н. Коломінський, В. Маслов) виснували та науково обґрунтували основні тенденції, визначили особливості, принципи функціонування системи підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів освіти, характерної для того періоду в Україні.

Становлення суверенної держави, ринкової економіки, демократизації суспільного життя вимагали нових ідей та підходів до розв'язання проблем у різних сферах життя, зокрема й післядипломній педагогічній освіті.

У монографії «Становлення і розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944-1995 рр.)» [9]. С. Крисюк ґрунтовно досліджує цю складну соціально-педагогічну галузь. Автор поданої наукової праці довів, що стрімкий розвиток сучасної цивілізації та зростання інформаційних потоків зумовлюють необхідність постійно підтримувати належний рівень кваліфікації педагогів, які мають бути готовим до систематичного самовдосконалення й професійного зростання. На думку вченого, розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів інтегрує теоретичні знання з практичними вміннями, сприяючи безперервному, цілеспрямованому професійному зростанню вчителя та збагаченню його педагогічного інструментарію ефективними методами, прийомами й формами роботи.

Погоджуємося з думкою науковця, що поняття «підвищення кваліфікації» має широке трактування і виходить за межі вдосконалення кваліфікації [9]. Адже якщо вдосконалення кваліфікації переважно орієнтоване на методичну підготовку вчителя, то післядипломна освіта спрямована на досягнення вищого рівня професійної діяльності завдяки здобуттю нових знань, підвищенню загальнокультурного рівня та розширенню педагогічного досвіду.

Суголосні думки знаходимо у статті Н Протасової, яка вважає, що визначальними чинниками еволюції післядипломної педагогічної освіти є насамперед необхідність задоволення як суспільних потреб у якісній освіті, так і індивідуальних запитів педагога щодо професійного зростання. Крім того, важливу роль відіграють адаптація до стрімкого оновлення знань, збагачення професійного та особистісного досвіду, а також прагнення фахівця до самореалізації у професійній діяльності та всебічного, гармонійного розвитку [19, с.13].

На думку Н. Клокар, генеза поняття «професійний розвиток» охоплює низку послідовних етапів, що відображають логіку становлення особистості як фахівця. Зокрема, до таких етапів дослідниця відносить: професійне самовизначення, здобуття фахової освіти, період професійної адаптації, формування професійної ідентичності, досягнення майстерності та вихід на рівень акмепрофесіоналізму — найвищої форми професійної зрілості [8].

У статті «Фахове вдосконалення вчителя в системі післядипломної освіти: теоретичний аспект» [23] І. Титаренко визначає ключові характеристики, які описують процес професійного зростання вчителів: трансформацію їхньої світоглядної позиції, розширення професійних інтересів, підвищення ефективності освітньої діяльності, зростання соціальної активності та формування чіткої громадянської позиції. Процес підвищення кваліфікації, на переконання І. Титаренко, має комплексний вплив на особистість педагога, сприяючи позитивним зрушен-

фахівцях з високим рівнем професійної майстерності та культури, здатних компетентно, креативно й відповідально розв'язувати поставлені перед ними завдання [16, с.19]. Автор вважає, що процес підвищення кваліфікації має виразно соціальний характер, адже спрямований на реалізацію суспільного та державного запиту щодо підготовки фахівців, які відзначаються високим рівнем професіоналізму, загальної культури та професійних здібностей [16, с. 19].

Як узагальнення констатуємо, що післядипломна педагогічна освіта – це елемент системи безперервної освіти фахівця, який має базову професійну кваліфікацію, і реалізується в спеціалізованих закладах вищої освіти на засадах вільного вибору форм підвищення кваліфікації.

У монографії «Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика» [3] В. Гладуш характеризує післядипломну освіту, як невід'ємну складову системи безперервної освіти та зазначає, що галузь набуває статусу одного з пріоритетних напрямів державної освітньої політики, адже безпосередньо впливає на економічний поступ країни та соціальну стабільність суспільства. Для її ефективного розвитку автор рекомендує здійснити низку першочергових організаційних кроків: визначити концептуальні засади функціонування (мету, завдання, принципи діяльності), розробити відповідне нормативно-правове забезпечення та створити дієвий механізм фінансування, спрямований не лише на підтримку, а й на поступальний розвиток системи післядипломної педагогічної освіти.

Ключова мета галузі у II періоді, який триває з 2006 р. до нині, полягає в розвитку професійних компетентностей особистості, необхідних для ефективного впровадження інноваційних педагогічних технологій і підходів відповідно до сучасних освітніх викликів.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність». [6]

У сучасному науковому дискурсі поняття «професійна компетентність» є багатогранним і охоплює кілька ключових аспектів. Його трактують не просто як набір знань, а як складне поєднання конкретних професійних умінь, що доповнюються фаховою мобільністю та адаптивністю. Це означає здатність спеціаліста не лише ефективно виконувати свої обов'язки, але й швидко пристосовуватися до змін і нових викликів у професійному середовищі.

У контексті нашого дослідження, що стосується професійної компетентності, особливої уваги заслуговують ідеї, викладені Т. Ціпан у праці «Професійна компетентність сучасного вчителя» [24]. Авторка здійснює ґрунтовний аналіз чинників, які сприяють професійному зростанню педагога через підвищення

рівня його професійної компетентності. Зокрема Т. Ціпан виділяє такі ключові аспекти, що сприяють професійному розвитку вчителя:

- систематична самоосвітня діяльність, яка полягає у підготовці на курсах підвищення кваліфікації, включає участь у проєктах, конкурсах, фестивалях, конференціях, семінарах, педагогічних майстернях, передбачає роботу в методичних об'єднаннях та творчих групах;
- особистісно-орієнтована методична підтримка, що полягає у зосередженні на індивідуальних потребах та розвитку педагога;
- інноваційно-творча компонента методичної діяльності, що полягає у пошуку та впровадженні нових підходів і методів;
- об'єктивна оцінка праці через забезпечення справедливого оцінювання професійної діяльності;
- моральне та матеріальне стимулювання, що реалізується через створення умов для заохочення та мотивації педагогів.

Погоджуємося з характеристикою особистості педагога, яку розгортає Т. Ціпан, трактуючи її як суб'єкта, що свідомо формує власну професійну та особистісно значущі компетентності. Це відбувається через усвідомлений вибір моделей поведінки, що ґрунтується на набутому досвіді та власній системі цінностей. Глибокий аналіз та рефлексія дозволяють педагогу трансформувати ці компетентності в особистісні знання та способи діяльності. Таким чином, вчитель інтегрує власний досвід та досвід колег. Ця ідея, що набула розвитку в українській педагогічній думці та практиці післядипломної педагогічної освіти на початку ХХІ століття, є цінною для уточнення сучасних стратегій професійного розвитку педагогів, особливо в частині врахування особистісно-ціннісного компонента змісту та організації їхньої підготовки.

Ідеї, суголосні з положеннями, розглянутими у нашому дослідженні, знайшли відображення у працях сучасних українських науковців О. Раковець та С. Раковець. У науковій розвідці вони трактують професійну компетентність як інтегральне утворення, що охоплює сукупність фахових знань, умінь, навичок, готовності до багатовимірної педагогічної діяльності, а також низку ключових особистісних якостей, зокрема мобільність, комунікативність, толерантність, креативність, прагнення до самовдосконалення та внутрішню мотивацію до професійного зростання [20, с. 52]

У монографії О. Кучерявого «Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя» [12] ґрунтовно викладено сутність проблеми професійного і особистісного розвитку педагогів, а також окреслено можливі шляхи її розв'язання. Серед ключових висновків варто виокремити ідею про необхідність інтеграції особистісного становлення з професійним зростанням педагога, що реалізується через педагогічну майстерність та професійну культуру, сформовані на аксіологічних і акмеологічних засадах культуросфери особистості. Науковець

11(19)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

наголошує, що досягнення вчителем професіоналізму є початковим етапом його фахового розвитку, тоді як найвищим проявом професійної майстерності виступає сформована професійно-педагогічна культура. Поступальний рух педагога шляхом фахового самовдосконалення передбачає інноваційний характер особистісного й професійного розвитку, що розгортається на основі інтелектуальної, емоційно-ціннісної та комунікативної активностей, стрижнем яких є самоосвітня, самовиховна і саморозвивальна діяльність.

На переконання О. Кучерявого, становлення професіоналізму вчителя є початковим етапом його професійного зростання, тоді як найвищим виявом фахової майстерності слід вважати сформовану професійно-педагогічну культуру. Особистісне просування педагога шляхом постійного вдосконалення набуває інноваційного змісту, що розгортається в межах інтелектуальної, емоційно-ціннісної та комунікативної активностей. Визначальною рисою цього процесу є орієнтація на самоосвіту, самовиховання та саморозвиток [12, с. 54].

Суголосні думки знаходимо у дисертації М. Войцехівського «Організаційно-педагогічні умови управління розвитком професійної компетентності методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти» [2].

Автор вважає: для постійного зростання професійної компетентності педагога (методиста, вчителя) необхідні спеціальні умови, за яких участь у курсах підвищення кваліфікації слугує лише поштовхом до подальшого професійного розвитку. М. Войцехівський переконаний, що реальне збагачення професійної компетентності відбувається тоді, коли педагог активно впроваджує набуті знання, уміння й навички у практичну діяльність, проявляє ініціативу, творчість, особистісні якості у процесі розв'язання професійних завдань, постійно самовдосконалюється та дбає про підвищення власної компетентності. Учений висновує, що організація професійної діяльності педагога, яка передбачає розв'язання практичних завдань із поступовим підвищенням рівня їх складності, стимулює самостійність і творчість, заохочує до пошуку нової інформації та мотивує до постійного професійного зростання.

Цілісне поєднання цих складових створює умови для підвищення фахового, функціонального та загальнокультурного рівня педагога й досягнення вищого рівня кваліфікаційної рамки. У Словнику іншомовних слів (В. Лук'янюк, 2001) термін «кваліфікація» трактується як ступінь підготовленості або рівень професійної придатності особи до здійснення певного виду діяльності, що засвідчує її здатність ефективно виконувати відповідні трудові функції згідно з установленними вимогами. У ст.1 загальних положень Закону України «Про освіту» (2017) цей термін більш конкретизовано: «кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)» [6, с.5].

У контексті проблематики статті актуальними є наукові узагальнення Г. Іванюк нової стратегії підготовки педагогів в умовах освітніх змін та

євроінтеграції. Заслужує на увагу обґрунтування сутності поняття «нова стратегія підготовки педагогів», що розглядається авторкою як: магістральний план розбудови місії і візій, адекватних часові та потребам людини, технологічному розвитку суспільства, яке ґрунтується на цільових, ціннісних, організаційних. змістово-технологічних сегментах освіти впродовж життя [7, с.11].

Наукові праці, висвітлені вище за текстом, розглядаються як теоретичні джерела, що розкривають термінологічний апарат з проблеми дослідження та різні аспекти розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні в хронологічних межах 1991-2024 років; слугують теоретичною основою для удосконалення та модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах інноваційного розвитку суспільства

Висвітлена в статті наукова проблема є багатогранною та потребує цілісного дослідження взаємозв'язку педагогічної теорії та практики поступу післядипломної педагогічної освіти; обґрунтування тенденцій поступу післядипломної педагогічної освіти в Україні відповідно до розроблених періодів та етапів, що буде предметом наступних історико-педагогічних розвідок.

Література:

1. Биков В.Ю. Моделі організації систем відкритої освіти: монографія. К.: Атака, 2008. 684 с.
2. Войцехівський М.Ф. Організаційно-педагогічні умови управління розвитком професійної компетентності методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. Нац. академія пед. наук України, Ун-т менеджменту освіти. К., 2013. 236 с.
3. Гладуш В. А. Післядипломна педагогічна освіта дефектологів в Україні: теорія і практика: монографія. Д.: Пороги, 2013. 292 с.
4. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм як наукова категорія. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 432 с.
5. Десятов Т., Лещенко І. Андрагогіка: теорія, досвід, перспективи: навч. посіб. для студентів ЗВО пед. спеціальностей. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2022. 164 с.
6. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017, № 38-39, ст. 380
7. Іванюк Г. Стратегії підготовки педагогів в умовах глобальних невизначених змін: освітні запити і виклики. Нова стратегія підготовки педагогів в умовах євроінтеграції: монографія / за наук. ред. канд. пед. наук С. П. Паламар. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2023. 540 с.
8. Клокар Н. І. Інституційний розвиток та професійний розвиток персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти: навчально-методичний комплекс. Біла Церква: КОПОПК, 2008. 664
9. Крисюк С.В. Становлення і розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944-1995 рр.). Львів, ЛОИМО. 1997. С. 170.
10. «Концепція розвитку педагогічної освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 23.10.2025)

11(19)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

11. Кузьменко В.В. Післядипломна педагогічна освіта як середовище професійного розвитку керівника закладів загальної середньої освіти: сучасний аспект. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогічні науки. 2023. № 2. С. 135-140.

12. Кучерявий О. Г. Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 329 с.

13. Нічкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 2001, № 1, с. 9–22.

14. Олешко П.С., Кінах Н.В. Структура управлінської компетентності керівника освітнього закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2019. Випуск 9(38) «Серія «Педагогічні науки».

15. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 1. С. 56-66.

16. Олійник В. В. Управління розвитком системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічної освіти: науково-методичний посібник. К.: ЦППО, 2002. 207 с.

17. Петрошук Н. Р. Система підвищення кваліфікації вчителів для народних шкіл в Україні (кінець XIX – початок XX століття): історіографія питання. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 1. С. 182-193.

18. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів./Бондар В. та інші. Київ: ЦУВ МО УРСР, 1990. ч. 1/2. 157 с.

19. Протасова Н. Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку. Держ. акад. керівних кадрів освіти. К., 1998. 176 с.

20. Раковець О., Раковець С. Компетентність педагога як основа його професійної майстерності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021, № 1 (105)

21. Салімов Р. М., Савінов О.М. Погодження термінології в галузі післядипломної освіти як необхідний етап інтеграції до європейської системи освіти URL: <http://ipn.nau.edu.ua/content/view/full/199/94/lang,ua/>

22. Сорочан Т. М. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. №20 (231). С. 274 – 284

23. Титаренко І. Фахове вдосконалення вчителя в системі післядипломної освіти: теоретичний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. Вип. 3. С. 55-68.

24. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Інноватика у вихованні*. 2016. Вип. 3. С. 174-181.

References:

1. Bykov V.Iu. Modeli orhanizatsii system vidkrytoi osvity [Models of open education systems organization]: monohrafiia. K.: Ataka, 2008. 684 s.

2. Voitsekhivskiy M.F. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy upravlinnia rozvytkom profesiinoi kompetentnosti metodystiv instytutiv pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Organisational and pedagogical conditions for managing the development of professional competence of methodologists at postgraduate pedagogical education institutes]: dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.06 – teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu. Nats. akademiia ped. nauk Ukrainy, Un-t menedzhmentu osvity. K., 2013. 236 s.

3. Hladush V. A. Pisladyplomna pedahohichna osvita defektolohiv v Ukraini: teoriia i praktyka [Postgraduate pedagogical education of defectologists in Ukraine: theory and practice]: monohrafiia. D.: Porogy, 2013. 292 s.

4.Guzii N. V. Pedahohichnyi profesionalizm yak naukova katehoriia. Pedahohichna tvorchist, maisternist, profesionalizm u systemi pidhotovky osvitiatskykh kadriv: zdobutky, poshuky, perspektyvy [Pedagogical professionalism as a scientific category. Pedagogical creativity, mastery, professionalism in the system of training educational personnel: achievements, searches, prospects]: monohrafiia . K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2015. 432 s.

5.Desiatov T., Leshchenko I. Andrahohika: teoriia, dosvid, perspektyvy [Andragogy: theory, experience, prospects]: navch. posib. dlia studentiv ZVO ped. spetsialnostei. Cherkasy: vydavets Chabanenko Yu., 2022. 164 s.

6.Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [On Education] vid 05.09.2017 № 2145-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017, № 38-39, st. 380

7.Ivaniuk H. Stratehii pidhotovky pedahohiv v umovakh hlobalnykh nevyznachenykh zmin: osvitni zapyty i vyklyky. [Strategies for teacher training in conditions of global uncertain changes: educational demands and challenges] Nova stratehiia pidhotovky pedahohiv v umovakh yevrointehratsii: monohrafiia / za nauk. red. kand ped nauk S. P. Palamar. Kyiv: Kyiv. u-n-t im. B. Grinchenka.2023. 540 s.

8.Klokar N. I. Instytutsiinyi rozvytok ta profesiinyi rozvytok personalu zakladu pisladiplomnoi pedahohichnoi osvity [Institutional Development and Professional Development of Postgraduate Teacher Training Institution Staff]: navchalno-metodychnyi kompleks. Bila Tserkva: KOIPOP, 2008. 664

9.Krysiuk S.V. Stanovlennia i rozvytok pisladiplomnoi osvity pedahohichnykh kadriv v Ukraini (1944-1995 rr.) [Formation and development of postgraduate education of pedagogical personnel in Ukraine (1944-1995)]. Lviv, LONMIO.1997. S. 170.

10.«Kontseptsiiia rozvytku pedahohichnoi osvity» [Concept of Development of Pedagogical Education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 lypnia 2018 r. № 776. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (data zvernennia: 23.10.2025)

11.Kuzmenko V.V. Pisladiplomna pedahohichna osvita yak seredovyshche profesiinoho rozvytku kerivnyka zakladiv zahalnoi serednoi osvity: suchasnyi aspekt [Postgraduate pedagogical education as an environment for the professional development of general secondary education institution managers: a contemporary perspective]. Visnyk Cherkaskoho natsionalnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia: Pedahohichni nauky. 2023. № 2. S. 135-140.

12.Kucheriavyi O. H. Profesiinyi i osobystisnyi rozvytok suchasnoho vchytelia [Professional and personal development of the modern teacher]: monohrafiia. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD, 2021. 329 s.

13.Nychkalo N. H. Neperervna profesiina osvita yak filosofska ta pedahohichna katehoriia [Continuing professional education as a philosophical and pedagogical category]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*, 2001, № 1, s. 9–22.

14.Oleshko P.S., Kinakh N.V. Struktura upravlinskoï kompetentnosti kerivnyka osvitnoho zakladu v systemi pisladiplomnoi pedahohichnoi osvity [The structure of managerial competence of an educational institution manager in the system of postgraduate pedagogical education]. *Visnyk pisladiplomnoi osvity*. 2019. Vypusk 9(38) «Seriia «Pedahohichni nauky».

15.Oliinyk V. V. Tendentsii rozvytku pisladiplomnoi pedahohichnoi osvity v umovakh transformatsii suspilstva [Trends in the development of postgraduate pedagogical education in the context of social transformation]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy*. 2013. № 1. S. 56-66.

16.Oliinyk V. V. Upravlinnia rozvytkom systemy pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv profesiino-tekhnichnoi osvity [Management of the development of the system of professional development of vocational education teachers]: naukovy-metodychnyi posibnyk. K.: TsIPPO, 2002. 207 s.

17. Petroshechuk N. R. Systema pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv dlia narodnykh shkil v Ukraini (kinets XIX – pochatok XX stolittia): istoriografiia pytannia [The system of professional development for teachers in public schools in Ukraine (late 19th – early 20th centuries): historiography of the issue]. *Osvitohichnyi dyskurs*. 2014. № 1. S. 182-193.

18. Pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh kadriv [Professional development of teaching staff]. / Bondar V. ta inshi. Kyiv : TsIUUV MO URSR, 1990. Ch. 1/2. 157 s.

19. Protasova N. H. Pislidyplomna osvita pedahohiv: zmist, struktura, tendentsii rozvytku [Postgraduate education of teachers: content, structure, development trends]. Derzh. akad. kerivnykh kadriv osvity. K., 1998. 176 s.

20. Rakovets O., Rakovets S. Kompetentnist pedahoha yak osnova yoho profesiinoi maisternosti [Teacher competence as the basis of professional mastery]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 2021, № 1 (105)

21. Salimov R. M., Savinov O.M. Pohodzhennia terminolohii v haluzi pislidyplomnoi osvity yak neobkhidnyi etap intehratsii do yevropeiskoi systemy osvity [Harmonisation of terminology in the field of postgraduate education as a necessary stage of integration into the European education system] URL: <http://ipn.nau.edu.ua/content/view/199/94/lang.ua/> .

22. Sorochan T. M. Nastupnist profesiinoho rozvytku vchyteliv u systemi universytetskoi ta pislidyplomnoi osvity [Continuity of professional development of teachers in the system of university and postgraduate education]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 2011. №20 (231). S. 274 – 284.

23. Tytarenko I. Fakhove vdoskonalennia vchytelia v systemi pislidyplomnoi osvity: teoretychnyi aspekt [Professional development of teachers in the postgraduate education system: theoretical aspect]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. 2001. Vyp. 3. S. 55-68.

24. Tsipan T. S. Profesiina kompetentnist suchasnoho vchytelia [Professional competence of modern teachers]. *Innovatyka u vykhovanni*. 2016. Vyp. 3. S. 174-181.